

Мацьків Р.Т.
к.е.н., доцент
Губернюк Л.В.
студентка

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Розвиток господарської діяльності і соціального підприємництва, як її елемента, є умовою сталого економічного розвитку та зростання конкурентоспроможності економіки держави, створення нових робочих місць, збільшення податкових надходжень до бюджетів усіх рівнів. Господарська діяльність створює необхідні передумови для розв'язання багатьох економічних та соціальних проблем, які потребують нагального вирішення в Україні. На сьогодні основні засоби державного регулювання господарської діяльності не є ефективними, що зумовлює необхідність їх перегляду.

Дослідження механізму державного регулювання соціального підприємництва, як виду господарської діяльності, який переживає бум свого розвитку, є особливо актуальним в сучасних умовах.

Господарська діяльність – це є певна діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність. Господарська діяльність реалізується, як правило через розвиток підприємництва [1, с. 11].

На сучасному етапі вітчизняне підприємництво розвивається в складних умовах трансформаційної економіки і зустрічається із безліччю проблем. Серед них найбільш гостро стоять такі, як значний податковий тиск, адміністративні бар'єри, обмеження фінансово-кредитних ресурсів тощо.

Однією з основних цілей державного регулювання розвитку підприємництва є розширення кола його соціальних функцій. Цього можна досягти використовуючи як прямі, так і непрямі методи державного регулювання. Прямі реалізуються на основі прийнятих законодавчих актів і на них ґрунтуються дії виконавчої влади. Непрямі виявляються у використанні різних економічних фінансових важелів (податків, кредитів, відсотків, пільг тощо).

Доцільно відзначити, що за останні три роки в Україні стався бум соціального підприємництва, обумовлений економічною та соціальною ситуацією в країні. І все ж для нас такі підприємства поки що лишаються новинкою. Однак, як показує світовий досвід, розвиток соціального підприємництва є перспективним напрямком господарської діяльності. Саме тому, з нашої точки зору, необхідно розглянути основні підходи до державного регулювання такого виду діяльності.

Дослідники та практики у цій сфері соціальне підприємництво визначають як підприємницьку діяльність, що спрямована на пом'якшення або вирішення соціальних проблем, і характеризується такими основними ознаками [2]:

- соціальний вплив – цільова спрямованість на вирішення/пом'якшення існуючих соціальних проблем, стійкі позитивні соціальні результати;
- інноваційність – застосування нових, унікальних підходів, що дозволяють збільшити соціальний вплив;
- самоокупність і фінансова стійкість – здатність соціального підприємства вирішувати соціальні проблеми до того часу, поки це необхідно і за рахунок доходів, одержуваних від власної діяльності;
- масштабованість і тиражованість – збільшення масштабу діяльності соціального підприємства (на національному та міжнародному рівні) і розповсюдження досвіду (моделі) з метою збільшення соціального впливу;

• підприємницький підхід – здатність соціального підприємця бачити провали ринку, знаходити можливості, акумулювати ресурси, розробляти нові рішення, які надають довгостроковий позитивний вплив на суспільство в цілому.

У проекті Закону України «Про соціальні підприємства» [3] соціальним підприємством визначається суб'єкт господарювання, утворений юридичними та/або фізичними особами, пріоритетом діяльності якого є досягнення соціальних результатів, зокрема, у сфері охорони здоров'я, освіти, науки, культури, навколишнього середовища, надання соціальних послуг та підтримки соціально вразливих груп населення (безробітних, малозабезпечених, осіб похилого віку, осіб з інвалідністю та інших встановлених законодавством осіб).

Відповідно до цього ж проекту, рішення про надання статусу соціального підприємства приймається Міжвідомчою комісією з питань державної підтримки соціальних підприємств за такими критеріями:

1) забезпечення робочим місцем осіб, віднесених до соціально вразливих верств населення, частка зайнятості яких становить не менше половини загальної кількості працюючих на підприємстві; 2) надання соціальних послуг, визначених Законом України «Про соціальні послуги», за умови, що більше половини отримувачів цих послуг є соціально вразливі верстви населення; 3) забезпечення робочим місцем та надання соціальних послуг особам із соціально вразливих верств населення, якщо частка зайнятості таких осіб становить не менше 30 відсотків загальної кількості працюючих на підприємстві та не менше 30 відсотків отримувачів соціальних послуг відповідно; 4) реалізація продукції підприємства особам із числа соціально вразливих за цінами собівартості продукції або нижче собівартості; 5) інвестиції у соціально значимі проекти.

В Україні не існує законодавчо затверджених понять «соціальне підприємництво», «соціальне підприємство», «підприємства соціальної економіки», тобто проект Закону, розроблений ще у 2012 році не прийнятий і сьогодні. Таким чином можна зробити висновок, що офіційно соціальних підприємств і соціального підприємництва в Україні немає. Однак, фактично у реальному житті є вже багато соціальних підприємств, які створюють робочі місця для соціально незахищених людей, дають їм можливість набути трудових навичок і знань у сфері управління, кар'єрного зростання тощо. Більшість соціальних підприємств України забезпечують робочими місцями представників цільових груп, з якими вони пов'язані своєю основною діяльністю. Їхня головна мета діяльності, як і будь-яких інших бізнес-структур, – досягти позитивних фінансових і соціальних результатів за рахунок інвестицій.

На сьогодні приклади соціального підприємництва є вже у кожному місті України. Серед таких у Києві товариство «Аліса» для людей з обмеженими можливостями; кафе «Посадена»; торгову фірму «Етіт»; архітектурну фірму «Інсторм»; рекламне агентство «Моностат» тощо; у Житомирі при громадській організації «Місія Самаритян на Україні» працює цех з виготовлення виробів з металу (решітки, ворота і т.д.); Львівська організація «Оселя» дає бездомним дах над головою і одночасно залучає їх до роботи по реставрації меблів, які потім виставляються на аукціон (якщо меблі були передані організації як пожертвування) або продаються. Одержані кошти йдуть на фінансування притулку і заробітну плату співробітникам [2].

Також у Львові працює пекарня «Горіховий дім» – це соціальне підприємство, яке керується місією надання смачного і якісного харчування та пропонує послуги кейтерингу, пекарні, їдальні. Прибуток від продажу печива пекарня спрямовує на підтримку некомерційних проектів організації «Народна допомога – Львів»: центру інтеграційної опіки та «Соціального таксі», які займаються допомогою незахищеним мешканцям Львова. Зараз «Горіховий дім» особливо підтримує Центр для жінок у кризових ситуаціях, який було створено 5 років тому. Таким чином, жінки здобувають первинні навички для подальшого працевлаштування на ринку праці – для багатьох пекарня стає першим робочим місцем. Нині печиво «Горіхового дому» можна не тільки замовити, але й знайти в торгівельній мережі Львова та Києва [4].

В Івано-Франківську громадський ресторан Urban Space 100 годує не лише городян, але й саме місто, оскільки весь прибуток закладу скеровується виключно на реалізацію міських проєктів Франківська. Інша особливість соціально відповідального ресторану криється у його назві: заклад заснувало 100 людей, кожен з яких зробив внесок у фонд Urban Space. Діяльність закладу вирішили не обмежувати лише гастрономічною функцією, а тому він перетворився на осередок зібрань активних, прогресивних людей міста. Тут проводяться покази, лекції та дискусії. І цей фактор є значно важливішим за економічну складову проєкту, як справедливо вважають керівники і засновники. Хоч ресторан і запустили у період різкого підвищення цін на продукти та комунальні послуги, та вже за перші місяці його вдалось вивести на незначний рівень прибутковості.

Наведені факти доводять, що соціальне підприємництво розвивається, оскільки воно є відповіддю на потреби ринку і часу. Тому його державна підтримка є особливо актуальною. Прийняття Верховною Радою Закону «Про соціальні підприємства» надало б останнім право на державну підтримку у вигляді пільг з оподаткування, при провадженні інвестиційної діяльності, у земельних питаннях, поворотної та безповоротної фінансової допомоги, позик, сприяння у наданні пріоритетів при розміщенні державного замовлення і виконанні державних цільових програм, у працевлаштуванні вразливих категорій осіб та в інших формах, передбачених законом.

Також надало б можливість фінансування соціальних проєктів за рахунок коштів державного бюджету на поворотних (бюджетні позички) і безповоротних засадах через установи уповноважених банків, визначених Кабінетом Міністрів України і Національним банком України.

Обсяг коштів на державне цільове кредитування визначається б відповідно до програм, що затверджуються в установленому порядку Кабінетом Міністрів України, органами місцевого самоврядування.

Соціальні підприємства також можна було б залучати до інвестиційних проєктів у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України. Видача дозволу Міжвідомчою комісією з питань державної підтримки соціальних підприємств була б підставою для укладення замовником договору (контракту) з соціальним підприємством щодо умов реалізації інвестиційного проєкту, укладення договорів оренди землі, приміщень тощо.

Отже, вирішення проблем державного регулювання господарської діяльності досить гостро стоїть на даному етапі економічного розвитку України. Для цього необхідно визначити оптимальний ступінь державного втручання у господарську діяльність з тим, щоб, з одного боку, забезпечити ефективне функціонування приватного сектора економіки та отримання ним високих прибутків, а з іншого – створити передумови для збалансованого росту економіки країні загалом та підвищення рівня добробуту громадян.

1. Смолин Г. В. *Державне регулювання господарської діяльності* / Г. В. Смолин. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012. – 528 с.

2. *Про соціальне підприємництво* [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.socialbusiness.in.ua/index.php/baza-znan/biblioteka-sotsialnoho-pidpriemstva/81-pro-sotsialne-pidpriemnytstvo>.

3. *Проект Закону «Про соціальні підприємства»* [Електронний ресурс]. – № 10610. – Режим доступу до ресурсу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=10610&skl=7.

4. ГО «Народна допомога» та соціальна пекарня «Горіховий дім» (Львів) [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.socialbusiness.in.ua/index.php/sotsialni-pidpriemstva/katalog/97-ho-narodna-dopomoha-ta-sotsialna-pekarnia-horikhovyi-dim-lviv>